

تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی از دیدگاه روستاییان شهرستان میاندوآب

ناصر ولی‌زاده^۱ و مسعود بیژنی^{۲*}

۱، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

۲، استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت: ۹۴/۰۲/۰۲ - تاریخ تصویب: ۹۴/۰۵/۱۵)

چکیده

با وقوع انقلاب صنعتی و تغییر روابط انسان با طبیعت، معضلات محیط‌زیستی عدیده‌ای فرا روی انسان قرار گرفت. با توجه به گستردگی این مسایل، به بعد "زیبایی‌شناسی محیط‌زیست" در مقایسه با سایر ابعاد اهمیت کمتری داده شده است. هدف این مطالعه، تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی در بین روستاییان شهرستان میاندوآب بود. این تحقیق از نوع علی - رابطه‌ای است که با استفاده از فن پیمایش انجام گرفت. جامعه‌ی آماری، روستاییان شهرستان میاندوآب ($N=121149$) بودند که تعداد ۱۳۶ نفر از آن‌ها با بهره‌گیری از آماره‌ی کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن توسط تعدادی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن هم با استفاده از پیش‌آزمون و آزمون آلفای کرونباخ، محاسبه شد ($0/94$ و $0/63$). یافته‌ها حاکی از وجود رابطه‌ی معنی‌داری میان "نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی" با متغیرهای "دانش زیبایی‌شناسی"، "معنویت و اخلاق" و "محیط" بود. نتایج حاصل از تحلیل مسیر هم نشان داد که دانش زیست‌محیطی دارای بیشترین توانایی برای پیش‌بینی نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی است ($0/632 =$). در این راستا، متغیرهای مستقل پژوهش قادر به تبیین ۵۹/۶ درصد واریانس نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی بودند. در پایان، بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادها و کاربردی ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: نگرش زیبایی‌شناسی، محیط‌زیست، روستاییان، میاندوآب.

مقدمه

کارخانجات مختلف، آلودگی هوا، آلودگی خاک از طریق مواد شیمیایی و سموم و از بین رفتن جنگل‌ها و حیات وحش نشان داد (Valizadeh & Bijani, 2017; Abbasian et al., 2017). پر واضح است با توجه به مسایل و مشکلات زیست‌محیطی فراوان دنیای امروز، به مسایل مربوط به "آلودگی منظر" یا به عبارت بهتر، "زیبایی‌شناسی محیط‌زیست" اهمیت کمتری داده

وقوع انقلاب صنعتی باعث تغییر روابط انسان با طبیعت شد. این تغییر رابطه، مسایل و مشکلات زیست‌محیطی زیادی را باعث گردید. این آثار و تبعات زیست‌محیطی که به دلیل بهره‌کشی بی‌حد و حصر از طبیعت بروز کرده بود، خود را در قالب آلودگی‌های مختلف مثل آلودگی آب‌ها از طریق پسماندها و ضایعات

را وقتی که وجود دارد تشخیص دهد". بنابراین، ایجاد یک نگرش یا بینش مثبت به زیبایی محیطزیست می‌تواند زمینه‌ساز یک نگرش و رفتار مناسب با محیطزیست به صورت عام گردد (Gifford, 2014).

مطالعات انجام شده، در زمینه‌ی "نگرش زیبایی‌شناسی محیطزیست" چندان زیاد نیست و در این رابطه، مطالعه‌ی جامعی به‌ویژه در ایران انجام نگرفته است. در این راستا، بیشتر تحقیقات در زمینه‌ی ارزیابی کیفیت بصری، ترجیحات منظر و تجارب زیبایی‌شناسی انجام گرفته است. در سال‌های اخیر هم بیشتر تحقیقاتی که در زمینه‌ی محیطزیست انجام گرفته است؛ به بررسی دیدگاه‌های مختلف زیست‌محیطی پرداخته‌اند.

Berlyne از جمله‌ی کسانی است که در زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی هم متغیرهای محیطی و هم متغیرهای فردی را مدنظر قرار داده است. الگویی که از طرف او ارائه شده است؛ برای واکنش (پاسخ) زیبایی‌شناسی است. در کاربردی‌ساختن این نظریه، گستره‌ای از معیارهای کلامی، رفتاری و روانشناختی مورد استفاده قرار گرفته است تا پاسخ‌های زیباشناسانه را ضبط کنند. نمادین‌ترین و متداول‌ترین معیار به کار رفته، یک مقیاس هفت امتیازی است که در آن باید یک طیف از حالت آرامش‌یافته تا حالت نگران برای اندازه‌گیری میزان تحریک (زشت - زیبا و مطبوع - نامطبوع و میزان لذت) به کار گرفته شود (Porteous, 2013). مدل برلین از این جهت که در ارزیابی مناظر محیطزیست به عنصر محیطزیست و ویژگی‌های آن توجه خاصی را مبذول کرده است؛ حایز اهمیت است. این ویژگی‌ها در نگرش زیبایی‌شناسی فرد نیز تأثیرگذار می‌باشند. مثلاً پیچیدگی، تنوع، تازگی و غیره از ویژگی‌های طبیعی و زمینه‌ای محیطزیست هستند که به آن قدرت تحریک زیبایی‌شناختی می‌دهند؛ اما، آلوده بودن محیطزیست باعث می‌شود که قدرت تحریک آن در ناظر کم شده و به مرور بر نگرش زیبایی‌شناختی فرد تأثیر منفی بگذارد. بنابراین به نظر می‌رسد که می‌توان متغیرهای زمینه‌ای محیطزیست (تازگی، آلودگی، بکر بودن و غیره) را به عنوان متغیری که بر نگرش زیبایی‌شناختی فرد تأثیر می‌گذارد در نظر گرفت. در مصداق این ادعا، Zube et al. (1983) عنوان داشته‌اند

می‌شود و در مقایسه با آن‌ها، به عنوان یک رفتار تجملی در نظر گرفته می‌شود. این طرزتفکر برگرفته از افکار جفرسونی (تقدم هنرهای کاربردی بر هنرهای تزئینی) است که قبلاً در بسیاری از کشورهای غربی حاکم بوده است (Porteous, 2013). Maslow نیاز به زیبایی‌شناسی را در طبقه‌بندی نیازهای انسان در بالاترین سطح قرار می‌دهد. اما این‌که فراوانی مشکلات زیست‌محیطی مختلف، باعث شود که به بعد زیبایی‌شناختی آن اهمیت ندهیم، سرکوبی نیروی نیاز به زیبایی‌شناختی محیطزیست را به دنبال دارد که این باعث بروز برخی مشکلات روانی و اجتماعی خواهد شد (Valizadeh & Bijani, 2017).

تحقیقات مختلفی در مورد اثرات و نتایج داشتن یک محیطزیست سالم و زیبا بر سلامت روانی و جسمانی انسان انجام گرفته است. این تحقیقات نشان می‌دهد که بیمارانی که در اتاق‌های بیمارستانی که دارای گل و گیاه هستند کمتر از مسکن‌های آرام‌بخش استفاده می‌کنند، فشار خون سیستولیک کمتر، تجربه‌ی کم‌درد، اضطراب و خستگی کمتری نسبت به بیمارانی که اتاق آن‌ها فاقد گل و گیاه بود، نشان می‌دهند. همچنین، غوطه‌ور شدن در فضای طبیعت، فرآیندهای شناختی را تسهیل می‌کند (Zhang et al., 2014; Berman et al., 2012).

این ادبیات نوظهور اشاره به بسیاری از مزایای روانی و اجتماعی زیبایی‌شناسی محیطزیست و طبیعت زیبا دارد. بنابراین، گسترش درک بهتری از زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در میان جوامع، نه تنها یک گام به سوی بازسازی نظم جهانی و نظم کره‌ی زمین خواهد بود (Porteous, 2013)؛ بلکه، به مردم هم کمک خواهد کرد تا از استانداردهای خوب زندگی در محیط‌های زیستی با کیفیت قابل‌قبول بهره‌مند شوند. یکی از محورهای توسعه‌ی همه‌جانبه هم توجه به کیفیت زندگی افراد از طریق بهبود استانداردهای محیطزیست است. دانشمندان عرصه‌ی زیبایی‌شناسی هم در تأیید اهمیت این موضوع اظهارنظر کرده‌اند. به عنوان نمونه، Porteous معتقد است که دیدن باید تبدیل به یک هنر انسانی شود، به‌جای این که صرفاً یک دانش تحلیلی باشد. همچنین، وی به نقل از Tuan بیان می‌دارد که، "چشم باید به‌گونه‌ای آموزش داده شود که بتواند زیبایی

مهم‌ترین عامل‌های پیش‌بینی‌کننده‌ی ترجیحات منظر معرفی می‌کند و عنوان می‌کند که زن‌ها ارزش‌های منظر بهتری نسبت به مردان دارند. (Dearden, 1984) نیز نشان داد که متغیرهای سن، جنس و درآمد و آموزش ارتباط معنی‌داری با ترجیحات منظر و زیبایی دارند.

مدارک و شواهد پراکنده‌ای پیرامون اختلافات فرهنگی در درک و شناخت زیبایی وجود دارد. از طرف-دیگر، به نظر می‌رسد که درک و تحسین زیبایی‌شناسی فردی انسان، به طرز عمیقی تحت تأثیر پیشینه‌ی فرهنگی فرد می‌باشد که شخص قادر به جلوگیری از آن نیست و به‌طور ناخودآگاه این شناخت را در حین رشد و نمو جذب می‌کند. به نظر Frye، در زیبایی‌شناسی، آگاهی‌های اجتماعی بر آگاهی‌های فردی پیشی می‌گیرند و آنجاست که ایده‌های ذهنی ناتوانی همچون "زیبایی در چشم بیننده است" دیگر جایگاهی ندارد (Porteous, 2013). به نظر می‌رسد که این گفته‌ها بیانگر این باشد که در نگرش زیبایی‌شناسی علاوه بر متغیرهای فردی هنجارهای اجتماعی-فرهنگی (جهت‌گیری فرهنگی) نیز تأثیرگذار باشند و تأثیر این متغیرها بر نگرش زیبایی‌شناسی فرد می‌تواند مثبت یا منفی باشد. بنابراین، جامعه و فرهنگ زیبایی‌شناسی آن می‌تواند بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی افراد جامعه مؤثر باشد. علاوه بر این، عنصر معنویت، یک عامل تأثیرگذار بر تمایل فرد برای تعامل با طبیعت و استفاده از زیبایی‌های آن است (Kamitsis & Francis, 2013). واقعیت این است که از ریشه‌های تاریخی بحران زیست‌محیطی، دیدگاه‌های فلسفی، مذهبی و اخلاقی ما نسبت به آن‌ها یعنی ارزش‌ها، باید‌ها و نبایدها و خوبی‌ها و زشتی‌ها، کمتر سخنی به میان آمده است (Abedi-e Sarvestani, 2012). در حالی که انگاره‌ی تقدس طبیعت در نزد مردم و در طول زمان همیشه به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر نگرش آنان به طبیعت و زیبایی‌های آن و حتی نحوه‌ی رفتار با آن است. اما موضوع دیگری که شاید در بسیاری از موارد در مورد زیبایی‌شناسی محیط‌زیست مورد کم‌توجهی قرار گرفته است، جایگزینی نگرش کوتاه‌مدت به محیط‌زیست (نگرش ابزار) با یک نگرش بلندمدت که توسعه‌ی پایدار

که ناپایداری و بی‌ثباتی بیشتر در منظر باعث کمترین توجه به طبیعت‌گرایی در آن می‌شود و احتمال کمی وجود دارد که دخالت انسان در منظر را مضر ببیند.

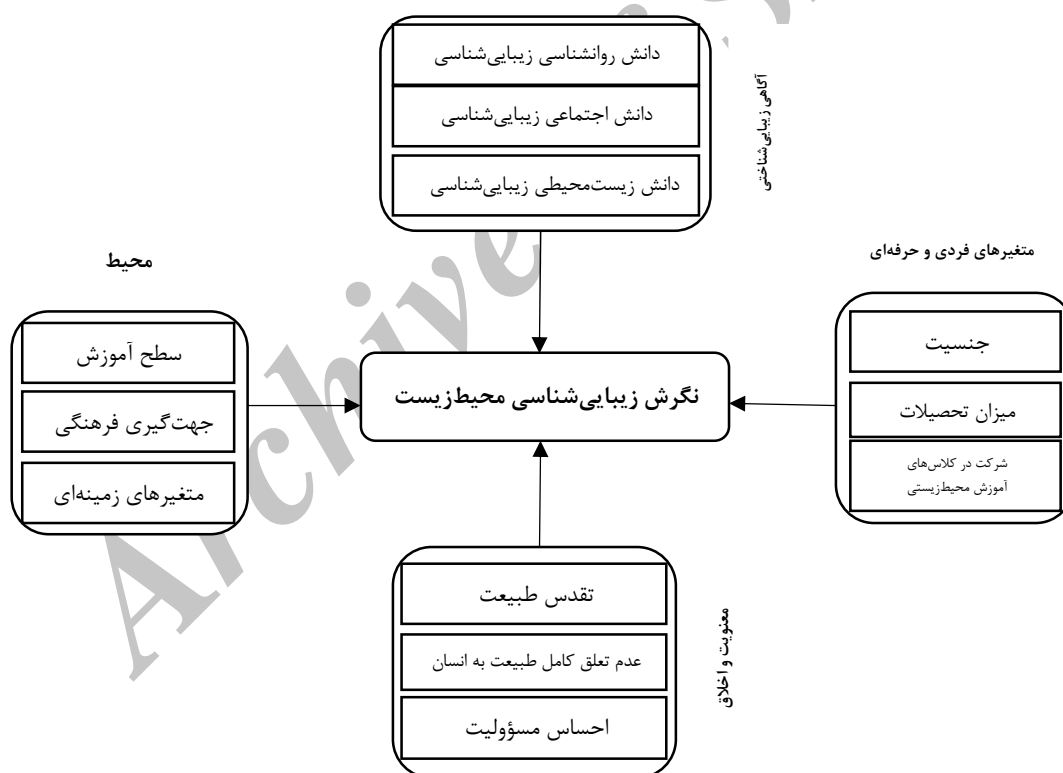
(Dearden, 1989) به توضیح متغیرهایی که بر روی سلیقه‌ی افراد برای ترجیح دادن یک منظره نسبت به منظره‌ی دیگر تمرکز دارد، اشاره می‌کند. به‌عنوان مثال، عامل جنسیت در این مدل به‌عنوان یک متغیر فردی معرفی می‌شود که بر روی ترجیح منظر فرد اثر می‌گذارد و باعث می‌شود که یک فرد ترجیح منظر مشابه یا متفاوتی نسبت به فرد دیگر داشته باشد. متغیرهای دیگر ارائه شده در این الگو متغیرهای اقتصادی-اجتماعی یا جمعیتی (فردی)، آشنایی و انس، متغیرهای فرهنگی و درونی هستند. همچنین، سن، جنس، طبقه‌ی اجتماعی، روستایی یا شهری بودن، داشتن سابقه‌ی کشاورزی و بی‌تفاوتی به محیط‌زیست نیز به‌عنوان عوامل مؤثر بر ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد محسوب می‌شوند (Howley, 2011). Roberts (2007) در تحقیقی که به‌منظور بررسی ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد انجام داد؛ سه عامل جنسیت، آموزش‌های هنری و رفتارهای شخصیتی را در زیبایی‌شناسی افراد مؤثر دانست. متغیرهای جنسیت، سن، موقعیت اجتماعی، شغل، تعداد اعضای خانواده، درآمد و محل یا موقعیت مکانی زندگی نیز به عنوان متغیرهای اجتماعی-اقتصادی هستند که در فرآیند اجتماعی-فرهنگی "تخمین زیبایی دیداری"^۱ مؤثر هستند (Franco et al., 2003). تأثیر متغیر سن بر ارزش‌های منظر و چشم‌انداز فرد نیز از سوی آن‌ها مورد تأکید قرار گرفته است. اما (Zube et al., 1982) در این مورد دو نکته متناقض را خاطر نشان می‌کنند: اول این که یک اشتراک نظر میان سه گروه نوجوانان، جوانان و میانسالان در مورد ترجیحات زیبایی‌شناسی وجود دارد و دوم این که دو گروه کودکان و سالمندان از این قضیه مستثنی هستند و ترجیحات متفاوتی در مورد منظر و زیبایی دارند. این تفاوت این‌گونه است که کودکان ترجیحات زیبایی‌شناسی بهتری نسبت به سالمندان دارند. (Macai, 1979) عامل جنسیت را به‌عنوان یکی از

1. Scenic Beauty Estimation

ذی‌ربط و مانند آن تخریب شده است. و حاصل این تخریب ظهور آلودگی‌های چشمی و از بین رفتن زیبایی این مناظر طبیعی است. بر این مبنا، هدف این مقاله شناخت و واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیست در بین روستاییان شهرستان میان‌دوآب بود. برای تحقق این هدف، ابتدا سعی شد تا از طریق پیشین‌پژوهی، مؤلفه‌های تأثیرگذار بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی شناسایی گردد. بعد از شناسایی مؤلفه‌ها، چارچوب مفهومی پژوهش به صورت نگاره ۱ ارائه گردید.

را به‌جای حدکثر توسعه و پیشرفت دنبال می‌کند. راه رسیدن به این نگرش بلندمدت نیز از طریق "آموزش" است (Porteous, 2013). آموزش در چند دهه‌ی اخیر در مورد مسایل و مشکلات زیست‌محیطی مورد توجه فراوان قرار گرفته است.

شهرستان میان‌دوآب از جمله‌ی شهرستان‌های استان آذربایجان غربی است که در چند سال اخیر محیط‌زیست طبیعی (مناظر طبیعی رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود و منطقه‌ی شکارممنوع قره‌قشلاق و غیره) آن به واسطه‌ی کم‌لطفی‌های برخی از کنشگران اصلی آن یعنی، مردم منطقه، سازمان‌های

نگاره ۱- چارچوب مفهومی پژوهش

از ابتدای اسفندماه ۹۲ تا آخر دی‌ماه ۹۳ انجام گرفت. محدوده‌ی مکانی این تحقیق، روستاهای شهرستان میان‌دوآب بود. جامعه‌ی آماری پژوهش روستاییان شهرستان میان‌دوآب بوده است. تعداد جمعیت روستایی این شهرستان بر اساس سرشماری که در سال ۱۳۹۰

مواد و روش‌ها

این پژوهش، تحقیقی کاربردی و علی - رابطه‌ای است که با استفاده از فن پیمایش انجام گرفت. به لحاظ زمانی این پژوهش در فاصله‌ی زمانی سال‌های ۹۲ تا ۹۳ عملیاتی شده است و طی یک فرآیند زمانی یازده‌ماهه،

نتایج و بحث

خلاصه‌ای نتایج آمار توصیفی در جدول ۲ آورده شده است. نتایج حاصل از آمار توصیفی برای متغیر جنسیت نشان داد که ۵۹/۵ درصد از پاسخگویان با بیشترین تعداد مرد بودند و آمار توصیفی میزان تحصیلات پاسخگویان نشان داد آمار توصیفی میزان تحصیلات پاسخگویان نشان داد که ۴۴/۷ درصد از افراد دارای تحصیلات پایین‌تر از سوم راهنمایی و ۲۲ درصد نیز دارای تحصیلات عالی هستند. همچنین، ۲۳/۲ درصد در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی شرکت کرده بودند و ۷۶/۸ درصد در این کلاس‌ها شرکت نکرده بودند.

توزیع فراوانی و رتبه‌بندی گویه‌ها

نتایج حاصل از رتبه‌بندی نگرش زیبایی‌شناسی نشان داد که گویه‌ی "به نظر من، باید در مورد زیبایی و زیباسازی محیط‌زیست آموزش‌های لازم به افراد ارائه شود" با ضریب تغییرات ۰/۲۰۵ بالاترین رتبه را به خود اختصاص داد. این امر نشانگر این موضوع است که از نظر روستاییان آموزش‌های محیط‌زیستی نقش زیادی را در بهبود نگرش آنان به زیبایی‌شناسی ایفا می‌کند. علاوه بر نگرش زیبایی‌شناسی، گویه‌های متغیرهای دانش زیبایی‌شناسی، عوامل محیطی، معنویت و اخلاق نیز رتبه‌بندی شدند (جدول ۳ و ۴).

نگرش زیبایی‌شناسی در این پژوهش با استفاده از ۸ گویه مورد سنجش قرار گرفت. به‌منظور توصیف کیفی متغیر نگرش و دانش زیبایی‌شناسی محیط‌زیست در بین روستاییان، از روش *ISDM* استفاده شد (Thaghipour et al., 2013; Hasanpour & Sadighi, 2012, Naemi et al., 2009; Sadighi & Darvishnia, 2005) (جدول ۵). سطح‌بندی نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی روستاییان نشان داد؛ در جامعه‌ی مورد بررسی با این که بیشتر افراد دارای نگرش زیبایی‌شناسی مثبت (۱۶/۴) هستند و نسبتاً مثبت (۳۶/۲) هستند؛ اما تعداد افراد دارای نگرش منفی (۱۰/۳) و نسبتاً منفی (۳۷/۱) نیز زیاد است.

انجام گرفته ۱۲۱۱۴۹ نفر است (Statistical Centre of Iran, 2013). حجم نمونه بر اساس آماره‌ی کوکران به تعداد ۱۳۶ نفر برآورد گردید. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب برای تعیین حجم نمونه استفاده شد.

شهرستان میاندوآب دارای ۱۱ دهستان است که حجم نمونه متناسب با جمعیت هرکدام از دهستان‌ها بین طبقات مختلف تقسیم شد. ابزار پژوهش پرسشنامه‌ای بود که روایی آن به وسیله جمعی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن هم با استفاده از یک مطالعه‌ی راه‌نما و آزمون آلفای کرونباخ، محاسبه شد. این پرسشنامه از نوع محقق‌ساخته و بسته‌پاسخ بود که بر مبنای مطالعات نظری و مشاهدات میدانی طراحی شد. منبع اصلی سوالات پرسشنامه عواملی است که توسط *Porteous (2013)* به عنوان مقیاس‌ها و عوامل مؤثر بر زیبایی‌شناسی محیط‌زیست معرفی شده‌اند. نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها ۸۷/۵ درصد (۱۱۶ تا) بود. آلفا محاسبه شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه از ۰/۶۱ در جدول شماره ۱ ارائه شده است. در نهایت، داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری *SPSS22* مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱- میزان آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش

مؤلفه	بخش‌ها	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
نگرش زیبایی‌شناسی	نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی	۸	۰/۹۰
دانش	دانش روانشناختی	۵	۰/۷۸
زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی	دانش اجتماعی	۳	۰/۶۷
	دانش محیط‌زیستی	۳	۰/۶۳
متغیرهای زمینه‌ای محیط‌زیست	متغیرهای زمینه‌ای محیط‌زیست	۶	۰/۷۱
محیط	جهت‌گیری فرهنگی آموزش‌های محیط‌زیستی	۹	۰/۷۳
	آموزش‌های محیط‌زیستی	۶	۰/۹۴
	تقدس طبیعت	۳	۰/۸۰
معنویت و اخلاق	عدم تعلق کامل طبیعت به انسان	۳	۰/۶۷
	احساس مسؤلیت	۳	۰/۷۴

جدول ۲- آمار توصیفی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی	کمینه	بیشینه
جنسیت	زن	۴۷	۴۰/۵			
	مرد	۶۹	۵۹/۵			
سطح تحصیلات	سیکل	۵۱	۴۴	۴۴/۷	۴۴/۷	
	دیپلم	۳۸	۳۲/۸	۳۳/۳	۷۸/۱	تحصیلات عالی
	تحصیلات عالی	۲۵	۲۱/۶	۲۱/۹	۱۰۰	
	بی پاسخ	۲	۱/۷			
شرکت در کلاس‌های آموزش محیط‌زیستی	بلی	۲۶	۲۲/۴	۲۳/۲		
	خیر	۸۶	۷۴/۱	۷۶/۸		
	بی پاسخ	۴	۳/۴			

جدول ۳- رتبه‌بندی گویه‌های پژوهش بر اساس نظر پاسخگویان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه	متغیر
۱	۰/۲۰۵	۰/۶۸۸	۳/۳۵	باید در مورد زیبایی و زیباسازی محیط‌زیست آموزش‌های لازم به افراد ارائه شود.	نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیست
۲	۰/۲۱۷	۰/۷۵۰	۳/۴۵	من دوست دارم محیط‌زیست زندگی من همیشه زیبا و باطراوت باشد.	
۳	۰/۲۲۲	۰/۷۲۴	۳/۲۶	همگان باید به مزایای لذت بردن از طبیعت آگاه باشند.	
۴	۰/۲۲۴	۰/۷۴۴	۳/۳۲	لذت بردن از زیبایی محیط‌زیست باعث سلامت روحی و روانی فرد می‌شود.	
۵	۰/۲۳۳	۰/۷۷۱	۳/۳۰	نتایج آسیب زدن به زیبایی محیط‌زیست، دامن خود انسان را نیز می‌گیرد.	
۶	۰/۳۴۹	۱/۰۰۶	۲/۸۸	توجه به زیبایی‌های محیط‌زیست یک موضوع تجملی برای افراد نیست.	
۷	۰/۳۵۲	۱/۰۷۵	۳/۰۵	عدم احساس مسؤلیت افراد در قبال محیط‌زیست باعث زشتی آن می‌شود.	
۸	۰/۲۷۶	۰/۸۶۷	۳/۱۴	گردش و استفاده از زیبایی‌های محیط‌زیست باید در برنامه‌ی زندگی افراد قرار گیرد.	
۱	۰/۲۲۹	۰/۷۴۲	۳/۲۴	دیدن مناظر زیبای محیط‌های طبیعی، میزان افسردگی فرد را کاهش می‌دهد.	دانش روانشناسی زیبایی‌شناسی
۲	۰/۲۶۴	۰/۸۵۰	۳/۲۱	مشاهده‌ی محیط‌های طبیعی نظیر کوه‌ها، دشت‌ها و رودخانه‌ها باعث سرزندگی فرد می‌شود.	
۳	۰/۲۹۹	۰/۷۴۵	۳/۲۵	دیدن محیط طبیعی نظیر کوه‌ها، دشت‌ها و رودخانه‌ها باعث بهبود خلق و خوی فرد می‌شود.	
۴	۰/۳۱۵	۰/۹۸۴	۳/۱۲	دیدن محیط‌های نظیر کوه‌ها، دشت‌ها و رودخانه‌ها احساس خستگی را کاهش می‌دهد.	
۵	۰/۳۵۳	۱/۰۳۶	۲/۹۳	زیبایی محیط‌زیست و طبیعت موجب کاهش میزان اضطراب در فرد می‌شود.	دانش اجتماعی زیبایی‌شناسی
۱	۰/۲۳۸	۰/۷۴۸	۳/۱۴	لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت باعث می‌شود که فرد یک رابطه سالم اجتماعی را با دیگر افراد جامعه داشته باشد.	
۲	۰/۲۷۲	۰/۹۲۰	۳/۳۸	دیدن مناظر زیبای طبیعی باعث افزایش نشاط در افراد جامعه می‌شود.	
۳	۰/۳۷۷	۱/۰۲۸	۲/۷۲	میان افرادی که در محیط‌هایی با مناظر طبیعی و زیبا زندگی می‌کنند، جرایم خشونت‌آمیز کمی رخ می‌دهد.	دانش محیط‌زیستی زیبایی‌شناسی
۱	۰/۲۱۹	۰/۷۵۲	۳/۴۳	ریختن زباله در محیط‌های زیست طبیعی نظیر رودخانه‌ها، کوه‌ها، دشت‌ها باعث زشتی آن‌ها می‌شود.	
۲	۰/۲۳۳	۰/۷۷۱	۳/۳۰	فعالیت‌های غیرمسئولانه‌ی بخش صنعتی، بر نازیبایی محیط‌زیست تأثیر می‌گذارد.	
۳	۰/۲۶۹	۰/۸۴۴	۳/۱۳	عدم توجه به زیبایی‌های طبیعت باعث نابودی موجودات در آن و انقراض گونه‌ها می‌شود.	متغیرهای زمینه‌ای محیط‌زیست
۱	۰/۲۸۵	۰/۸۳۸	۲/۹۴	وقتی وارد یک مکان طبیعی بکر می‌شوم، کاری انجام نمی‌دهم که زیبایی آن را بر هم بزنم.	
۲	۰/۲۹۸	۰/۸۷۶	۲/۹۳	حس مقدس بودن طبیعت، باعث می‌شود که به حفظ زیبایی آن بیشتر توجه کنم.	
۳	۰/۳۷۲	۱/۰۸۹	۲/۹۲	وقتی با یک محیط دارای آلودگی بصری برخورد می‌کنم، احساس خوبی ندارم.	
۴	۰/۴۳۴	۱/۱۱۷	۲/۵۷	در محیط طبیعی آلوده حساسیت کمتری نسبت به نازیبایی آن از خود نشان می‌دهم.	
۵	۰/۴۹۶	۱/۱۲۱	۲/۲۶	چون محیط‌های زیست طبیعی از محل زندگی من فاصله دارند، از زیبایی‌های آن نمی‌توانم استفاده کنم.	
۶	۰/۵۶۸	۱/۲۹۰	۲/۲۷	کم‌توجهی دیگران به زیبایی محیط‌زیست باعث بی‌تفاوتی من نیز می‌شود.	

جدول ۴- رتبه‌بندی متغیرهای پژوهش

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	گویه	متغیر
۱	۰/۳۵۷	۱/۰۶۶	۲/۹۸	الوده نکردن طبیعت با زباله و ... یک اقدام خوب برای زیباسازی محیط‌زیست است.	زیبایی‌شناسی
۲	۰/۳۸۵	۱/۰۴۸	۲/۷۲	زمان‌های خاصی از سال، روستاییان باید برای برطرف کردن عوامل زشت‌کننده محیط‌های زیست طبیعی اقدام کنند.	
۳	۰/۴۳۴	۱/۱۶۸	۲/۶۹	محیط‌زیست طبیعی باید حالت زیبا و بکر خود را حفظ کند، به جای این که توسط دام‌ها از بین برود.	
۴	۰/۶۷۱	۱/۲۹۰	۱/۹۲	اگر زباله‌ای در طبیعت افتاده باشد و منظره‌ی ناخوشایندی ایجاد کند، افراد جامعه این نازیبایی را برطرف می‌کنند.	
۵	۰/۷۲۴	۱/۱۸۱	۱/۶۳	افراد جامعه دیدگاه مثبتی نسبت به نظم و زیبا نگه داشتن محیط‌زیست ندارند.	
۶	۰/۸۷۴	۱/۰۴۹	۱/۲۰	در هنگام قدم زدن و استفاده از زیبایی‌های طبیعت، مورد تمسخر افراد قرار می‌گیرم.	
۷	۰/۸۷۷	۱/۱۸۵	۱/۳۵	هنگام تمیز کردن محیط‌زیست، مورد تمسخر دیگران قرار می‌گیرم.	
۸	۰/۸۸۹	۱/۲۸۱	۱/۴۴	اگر زباله‌ای در طبیعت افتاده باشد و منظره‌ی ناخوشایندی ایجاد کند، افراد جامعه این نازیبایی را برطرف می‌کنند.	
۹	۰/۱۱۷	۱/۲۰۶	۱/۰۳	زیبایی به عنوان یک موضوع تجملی است.	
۱	۰/۳۳۵	۱/۰۲۰	۲/۳۴	برنامه‌های تلوزیونی را که مربوط به زیبایی‌های محیط‌زیست طبیعی است، پیگیری می‌کنم.	میزان آشنایی
۲	۰/۴۴۳	۱/۱۲۶	۲/۵۴	روزنامه‌ها، مجله‌ها و رسانه‌ها باعث بالا رفتن توجه افراد به زیبایی طبیعت می‌شود.	
۳	۰/۴۸۲	۱/۰۶۷	۲/۲۱	معمولاً از اطلاعات اینترنتی برای بالا بردن آگاهی زیباشناختی خود استفاده می‌کنم.	
۴	۰/۴۹۷	۱/۰۰۴	۲/۰۲	در دوره‌های مختلف آموزش زیست‌محیطی شرکت می‌کنم.	
۵	۰/۵۰۱	۱/۰۵۴	۲/۱۰	در مورد زیبایی و توجه به زیبایی‌های محیط‌زیست مطالعه می‌کنم.	
۶	۰/۵۵۳	۱/۰۹۱	۱/۹۷	اداره‌ی حفاظت محیط‌زیست و متصدیان آن برای حفاظت از محیط‌زیست در ارتباطم.	
۱	۰/۱۷۰	۰/۶۰۸	۳/۵۶	اگر به زیبایی طبیعت و محیط‌زیست آسیب برسانیم، در امانت الهی خیانت کرده‌ایم.	توجه به زیبایی‌شناسی
۲	۰/۱۷۲	۰/۵۹۷	۳/۴۷	مناظر زیبای طبیعت، نمودی از آفرینش خداوند است.	
۳	۰/۲۱۸	۰/۷۱۷	۳/۲۸	توجه به زیبایی‌های محیط‌زیست و آلوده نکردن آن یک وظیفه و فریضه‌ی الهی است.	
۱	۰/۱۹۶	۰/۶۷۷	۳/۴۵	طبیعت نه تنها مکانی برای لذت بردن ما از زیبایی‌های آن است، بلکه مکانی برای زندگی سایر موجودات نیز محسوب می‌شود.	توجه به زیبایی‌شناسی
۲	۰/۲۳۲	۰/۷۶۴	۳/۲۸	انسان‌ها مجاز نیستند که زیبایی محیط‌زیست را مخدوش کنند.	
۳	۲/۶۷	۰/۸۹۲	۳/۳۳	نباید به گونه‌ای با طبیعت رفتار کنیم که آن را زشت کرده و باعث اذیت دیگر افراد شود.	
۱	۰/۲۲۱	۰/۷۱۵	۳/۲۳	برای زیبا نگه داشتن محیط‌زیست، انسان‌ها باید احساس مسؤولیت بیشتری نسبت به طبیعت و محیط‌زیست داشته باشند.	توجه به زیبایی‌شناسی
۲	۰/۲۲۶	۰/۷۴۴	۳/۲۸	باید مناظر زیبای را حفظ کنیم، حتی اگر این کار هزینه‌های مالی به دنبال داشته باشد.	
۳	۰/۲۵	۰/۸۰۰	۳/۲۰	همه‌ی ما باید توجه داشته باشیم کارهایی که انجام می‌دهیم، باعث نازیبایی طبیعت نشود.	

جدول ۵- سطح‌بندی نگرش و دانش زیبایی‌شناسی روستاییان با استفاده از ISDM

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نما (مد)
نگرش زیبایی‌شناسی	منفی	۱۲	۱۰/۳	۱۰/۳	نسبتاً منفی
	نسبتاً منفی	۴۳	۳۷/۱	۴۷/۴	
	نسبتاً مثبت	۴۲	۳۶/۲	۸۳/۶	
زیست‌محیطی	مثبت	۱۹	۱۶/۴	۱۰۰	نسبتاً زیاد
	کم	۱۵	۱۲/۹	۱۲/۹	
	نسبتاً کم	۲۸	۲۴/۱	۳۷	
دانش زیبایی‌شناسی	نسبتاً زیاد	۶۴	۵۵/۲	۹۲/۲	نسبتاً زیاد
	زیاد	۹	۷/۸	۱۰۰	
	مجموع	۱۱۶			

(پیرسون یا اسپیرمن) به‌کار گرفته شده نیز ارایه گردیده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، بین نگرش زیباشناختی و دانش زیبایی‌شناختی محیط‌زیستی روستاییان رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. این

نتایج حاصل از همبستگی متغیرهای مورد بررسی به شرح زیر در جدول (۶) ارایه شده است که در آن مقدار همبستگی (۱ تا -۱) و نوع آن (مستقیم و یا معکوس) می‌باشد. میزان معنی‌داری و نوع ضریب همبستگی

بین نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی و عوامل محیطی تأثیرگذار (جهت‌گیری فرهنگی، سطح آموزش و متغیرهای زمینه‌ای) نشان‌دهنده‌ی یک رابطه‌ی معنی‌دای بود. این نتیجه همسو با نتایج *Berlyne* (1971) و *Dearden* (1989) است.

نتیجه همسو با نتایج *Porteous* (2013) است. بین نگرش زیبایی‌شناختی و معنویت و اخلاق زیست‌محیطی پاسخگویان نیز رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار وجود دارد. این نتیجه همسو با نتایج *Kamitsis & Franci* (2013) و *Porteous* (2013) می‌باشد. نتایج حاصل از همبستگی

جدول ۶- نتایج آزمون‌های بیان رابطه (همبستگی) متغیرها

r (ضریب همبستگی)	آزمون آماری	متغیر دوم و مقیاس آن		متغیر اول و مقیاس آن	
		مقیاس	متغیر دوم	مقیاس	متغیر اول
۰/۷۳۶**	پیرسون	فاصله‌ای	دانش زیست‌محیطی		
۰/۳۵۹**	پیرسون	فاصله‌ای	معنویت و اخلاق		نگرش زیبایی‌شناسی
۰/۲۹۲**	پیرسون	فاصله‌ای	عوامل محیطی	فاصله‌ای	زیست‌محیطی
۰/۰۶۹	اسپیرمن	ترتیبی	تحصیلات		
۰/۲۲۵*	پیرسون	فاصله‌ای	دانش	فاصله‌ای	عوامل محیطی

* معنی‌داری در سطح پنج درصد خطا

** معنی‌داری در سطح یک درصد خطا

نتایج *Roberts* (2007)، *Howley*، *Franco et al* (2003)، *Macia* (1979) و *Dearden* (1984) می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون t نشان داد که میان نگرش زیبایی‌شناسی روستاییانی که در دوره‌های آموزش‌های زیست‌محیطی شرکت کرده‌اند و آن‌هایی که شرکت نکرده‌اند، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این نتیجه با نتایج *Roberts* (2007)، *Dearden* (1984) و *Porteous* (2013) ناهمسو می‌باشد.

به‌منظور تبیین تفاوت گروه‌های مختلف از لحاظ نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی از آزمون t مستقل (جدول ۷)، و آزمون کروسکال‌والیس (جدول ۸)، استفاده شد. نتایج حاصل برای آزمون بیان تفاوت ارایه شده است.

بر اساس نتایج آزمون t ، میان نگرش زیبایی‌شناسی روستاییان مرد و زن تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این نتیجه همسو با نتایج *Zube et al* (1983) و ناهمسو با

جدول ۷- نتایج آزمون t مستقل: مقایسه‌ی نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی

P (میزان معنی‌داری)	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	سطح	متغیر گروه‌بندی
۰/۴۹۷	-۰/۱۹۴	۳/۷۱۰	۲۵/۷۲	۴۶	زن	جنسیت
		۴/۲۷۷	۲۵/۸۷	۶۸	مرد	
۰/۸۹۲	۱/۰۵۲	۴/۲۳۵	۲۵/۵۴	۲۶	بلی	شرکت در کلاس‌های
		۴/۰۵۲	۲۵/۵۷	۸۴	خیر	آموزش زیست‌محیطی

جدول ۸- آزمون کروسکال والیس: مقایسه‌ی نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی

متغیر گروه‌بندی	سطح	تعداد	میانگین	انحراف معیار	Chi-Square	P (میزان معنی‌داری)
سیکل	۴۹	۵۴/۰۴	۴/۲۳۵			
سطح تحصیلات	دیپلم	۳۸	۵۹/۳۳	۴/۰۵۲	۰/۵۸۴	۰/۷۴۷
	دانشگاهی	۲۵	۵۷/۰۲			

محیط‌زیستی تأثیر می‌گذارد. در این راستا، برای به‌دست آوردن اثر غیرمستقیم این عامل بر روی متغیر وابسته، ضرایب بتا ( ) مسیر را تا رسیدن به متغیر وابسته در هم ضرب شدند (جدول ۱۰). از آنجایی که هر متغیری ممکن است که از طریق مسیرهای متفاوتی بر متغیر وابسته اثر بگذارد. بنابراین، برای محاسبه‌ی کل اثرات غیرمستقیم یک متغیر بر متغیر دیگر، اثرات غیرمستقیم آن دو متغیر را با هم جمع می‌کنند (جدول ۱۱).

جدول ۱۰- تحلیل اثرات غیرمستقیم بر نگرش

زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی

ردیف	متغیرها	نوع مسیر	اثرات غیرمستقیم
۱	محیط	$X_3 \rightarrow X_1 \rightarrow X_5$	$0/153 \times 0/632 = 0/1243$
	مجموع		۰/۱۵۳

جدول ۱۱- تحلیل اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر نگرش

زیبایی‌شناسی روستاییان

ردیف	متغیرها	اثرات مستقیم	اثر غیرمستقیم	کل اثرات	تطابق با چارچوب
۱	دانش محیط‌زیستی	۰/۶۳۲	—	۰/۶۳۲	😊
۲	معنویت	۰/۰۹۳	—	۰/۰۹۳	😊
۳	محیط	۰/۱۸۸	۰/۱۵۳	۰/۰۲۸	😊

😊 تطابق با چارچوب مفهومی
 ☹️ عدم تطابق با چارچوب مفهومی

با توجه به چارچوب مفهومی پژوهش و نتایج حاصل از انجام تحلیل مسیر، می‌توان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم هر یک از متغیرهای مستقل را بر روی متغیر وابسته محاسبه کرد (جدول ۱۱). بر اساس این یافته‌ها، چارچوب تجربی پژوهش به صورت نگاره‌ی (۲) ارایه می‌گردد.

همچنین، نتایج نشان داد که بین نگرش زیبایی‌شناسی روستاییان با سطح تحصیلات مختلف (سیکل، دیپلم و تحصیلات عالی) تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. به عبارت دیگر، سطح تحصیلات را نمی‌توان به‌عنوان متغیر تأثیرگذار بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در نظر گرفت. این نتیجه ناهمسو با نتایج (Porteous (2013 است (جدول ۸).

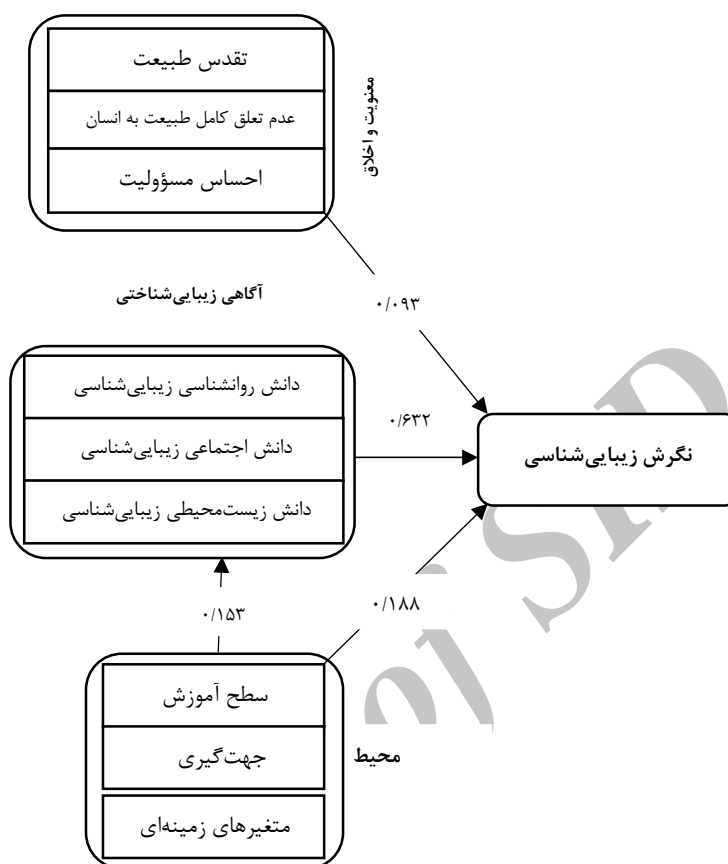
بر اساس چارچوب مفهومی پژوهش (نگاره‌ی ۱) و نیز برای برقراری یک زنجیره‌ی علی میان متغیرهای دانش یا آگاهی زیست‌محیطی، معنویت و عامل محیط با نگرش زیبایی‌شناسی، در این قسمت سعی بر آن شده است تا نگرش زیبایی‌شناسی روستاییان با استفاده از محاسبه‌ی ضرایب رگرسیون و "تحلیل مسیر" مورد بررسی قرار گیرد.

با توجه به نتایج تحلیل همبستگی (جدول ۶)، متغیرهای سطح تحصیلات، شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی و جنسیت با توجه به عدم وجود همبستگی با نگرش زیبایی‌شناسی از تحلیل رگرسیونی خارج شدند. متغیرهای دانش یا آگاهی محیط‌زیستی، عامل محیط و معنویت و اخلاق که بر نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی تأثیر مستقیم داشتند، وارد تحلیل گام به گام شدند (جدول ۹).

جدول ۹- تحلیل اثرات مستقیم بر نگرش زیبایی‌شناسی

ردیف	متغیرها	نوع مسیر	اثرات مستقیم
۱	دانش	$X_1 \rightarrow X_4$	۰/۶۳۲
۲	معنویت	$X_2 \rightarrow X_4$	۰/۰۹۳
۳	محیط	$X_3 \rightarrow X_4$	۰/۱۸۸
	مجموع		۰/۹۱۳

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مسیر، عامل محیط به‌صورت غیرمستقیم نیز بر روی نگرش زیبایی‌شناسی

نگاره ۲- مسیرهای تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته

واریانس متغیر وابسته (نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی) از طریق الگوی مسیر پژوهش از فرمول $R^2 = 1 - e^2$ استفاده گردید. R^2 به روش Enter برای کلیه متغیرها به دست آمد و با قرار دادن در فرمول مذکور، مقدار واریانس تبیین نشده متغیر وابسته محاسبه گردید. بنابراین، چارچوب مسیر پژوهش قادر است $۵۹/۶$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کند. این موضوع بیانگر آن است که $۴۰/۴$ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهایی دیگری که در این پژوهش مورد نظر قرار نگرفته‌اند، تبیین می‌گردد.

$$R^2 = 1 - e^2 \quad ۰/۵۹۶ = 1 - e^2 \quad 1 - ۰/۵۹۶ = e^2 \quad e^2 = ۰/۴۰۴$$

با محاسبه‌ی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی مشخص گردید که سه متغیر دانش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، معنویت و عوامل محیطی نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. الگوی مسیر به دست آمده، در متغیرهای دانش زیبایی‌شناسی، معنویت، عوامل محیطی با چارچوب مفهومی پژوهش، همخوانی داشته و فقط در متغیرهای سن، تحصیلات و شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی عدم تطابق با چارچوب مفهومی مشاهده شده است.

همچنین، با توجه به این‌که در پژوهش‌های اجتماعی معمولاً شناسایی کلیه‌ی عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته برای محقق امکان‌پذیر نیست (Kalantari, 2012). بنابراین، به‌منظور محاسبه‌ی میزان تبیین

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به این‌که هدف این پژوهش شناخت و واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در بین روستاییان بود، نتایج نشان داد که نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی روستاییان متأثر از سه مؤلفه‌ی دانش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی، معنویت و اخلاق زیست‌محیطی و محیط است. این در حالی است که یافته‌ها نشان داد که در بین عوامل محیطی تأثیرگذار بر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، روستاییان از برنامه‌های تلوزیونی و رسانه‌های جمعی که مرتبط با زیبایی‌شناسی محیط‌زیست باشد، استقبال می‌کنند. در این راستا به نظر می‌رسد که افزایش برنامه‌های مرتبط با حفاظت محیط‌زیست با ترکیب مشکلات آلودگی منظر راهکار مفیدی برای حل مشکلات زیبایی محیط‌زیست باشد.

بیشتر روستاییان عنوان کرده بودند که برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی باید افزایش یابد. این در حالی است که نتایج آزمون بیان تفاوت نشان داد که شرکت در کلاس‌های آموزشی بر روی نگرش زیبایی‌شناسی روستاییان تأثیر معنی‌داری نداشت. به همین دلیل، به نظر می‌رسد که این تناقض به دلیل عدم شرکت کشاورزان در برنامه‌ها نباشد، بلکه به دلیل عدم تناسب محتوای برنامه‌ها با نیازهای زیبایی‌شناختی باشد. بنابراین، شاید یک تجدیدنظر در محتوای برنامه‌های زیست‌محیطی به‌منظور تطابق با نیازها و خواست‌های افراد ضروری باشد. همچنین، در رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی بیشتر کشاورزان خواسته بودند تا برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی در زمینه‌ی زیبایی‌شناسی افزایش یابد و نیز با توجه به این‌که بیشتر روستاییان از نگرش زیبایی‌شناختی زیست‌محیطی خوبی برخوردار بودند؛ بر این اساس پیشنهاد می‌شود، تا برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی در زمینه‌ی زیبایی‌شناسی مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

بررسی مسیرهای تأثیر بر متغیر نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی مشخص کرد که عوامل محیطی با تأثیر بر دانش زیبایی‌شناسی به‌صورت غیرمستقیم نیز بر روی نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی تأثیر می‌گذارند. همچنین، با واکاوی نتایج حاصل از تحلیل مسیر می‌توان دریافت که نگرش زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی روستاییان بیشترین تأثیرپذیری را از دانش و آگاهی زیبایی‌شناسی آنان پذیرا می‌باشد. این در حالی است که دانش زیبایی‌شناسی خود متأثر از عامل دیگری به نام عامل محیط می‌باشد. در نتیجه، با وجود این‌که یافته‌های پژوهش نشان داد که روستاییان دارای دانش خوبی نسبت به زیبایی محیط‌زیست طبیعی هستند، اما تلاش برای بالا بردن دانش آنان از طریق سرمایه‌گذاری بر روی عوامل محیطی نظیر آموزش و فرهنگ‌سازی آنان باعث ایجاد نگرش زیبایی‌شناسی بهتری نسبت به محیط‌زیست خواهد شد.

عامل "معنویت و اخلاق" از جمله عوامل دیگر مؤثر بر نگرش زیبایی‌شناسی بود که در میان عوامل مؤثر دارای کمترین اثر بود. اما مطالعات گوناگونی که توسط پرتئوس انجام شده و جمع‌بندی شده است، نشان‌دهنده‌ی تأثیر قدرتمند عامل "معنویت و اخلاق" بر زیبایی‌شناسی در افراد است. لذا، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی تمرکز بیشتری بر روی بررسی تأثیر معنویت و اخلاق در نگرش زیبایی‌شناسی افراد انجام گیرد.

در نهایت، با توجه به این‌که نتایج حاصل از تحلیل مسیر که نشان داد؛ عامل دانش زیبایی‌شناسی بیشترین میزان پیش‌بینی‌کنندگی را بر روی نگرش زیبایی‌شناسی دارد، از طرف دیگر بالغ بر یک‌سوم افراد نیز از لحاظ دانش زیبایی‌شناسی در سطح پایینی قرار داشتند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود تا راهکاری اتخاذ گردد و عوامل مؤثر بر تمایل به اطلاع‌یابی کشاورزان در زمینه‌ی زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی شناسایی گردد.

REFERENCES

1. Abbasian, A. R., Chizari, M., & Bijani, M. (2017). Farmers' views on the factors inhibiting the implementation of soil conservation practices (the case of Koohdasht Township, Iran). *Journal of Agricultural Science and Technology (JAST)*. 19 (4): In press.

2. Abedi-e Sarvestani, A. (2012). *Environmental attitude and behavior of students of Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources*. *Journal of Iranian Agricultural Extension and Education*, 7(2): 77-9. (In Farsi).
3. Berlyne (1971). *Aesthetics and Psychology*. New York; Appleton-Century-Crofts.
4. Berman, M. G., Kross, E., Krpan, K. M., Askren, M. K., Burson, A., Deldin, P. J., & Jonides, J. (2012). *Interacting with nature improves cognition and affect for individuals with depression*. *Journal of Affective Disorders*, 140 (3): 300-305.
5. Dearden, P. (1984). *Factors influencing landscape preferences: an empirical investigation*. *Landscape Planning*, 11(4): 293-306.
6. Franco, D., Franco, D., Mannino, I., & Zanetto, G. (2003). *The impact of agroforestry networks on scenic beauty estimation: the role of a landscape ecological network on a socio-cultural process*. *Landscape and Urban Planning*, 62(3): 119-138.
7. Gifford, R. (2014). *Environmental psychology matters*. *Psychology*, 65(1), 541.
8. Hasanpour, M.R. & Sadighi, H. (2012). *An investigation of expert's job satisfaction in technical and engineering advisory service firms in Kermanshah Township*. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*. 42 (3): 445-451. (In Farsi).
9. Howley, P. (2011). *Landscape aesthetics: Assessing the general publics' preferences towards rural landscapes*. *Ecological Economics*, 72: 161-169.
10. Kalantari, Kh. (2012). *Data Processing and Analysis in Socio-economic Research*. Tehran: University of Tehran. (In Farsi).
11. Kamitsis, I., & Francis, A. J. (2013). *Spirituality mediates the relationship between engagement with nature and psychological wellbeing*. *Journal of Environmental Psychology*, 36, 136-143.
12. Macia, A. (1979, April). *Visual perception of landscape: sex and personality differences*. *Proceedings of Our National Landscape Conference*. USDA Forest Service, General Technical Report PSW-35: 279-295.
13. Naemi, A., Pezeshki Rad, Gh., & Ghareyazie, B. (2009). *An investigation of biotechnology experts' Attitudes in Univesity Centers of Tehran Province towards the Use of Transgenic Plants*. *Environmental Sciences*. 7(2): 77-91. (In Farsi).
14. Porteous, J. D. (2013). *Environmental aesthetics: ideas, politics and planning*. Routledge.
15. Roberts, N. M. (2007). *Complexity and Aesthetics preference for diverse visual stimuli*. Ph.D. Dissertation (unpublished), Universitat de les Illes Balears. Retrieved from: www.tdx.cat/bitstream/10803/9447/1/tmnr1de1.
16. Sadighi, H., & Darvishinia, A. A. (2005). *Farmers' Professional Satisfaction with the Rural Production Cooperative Approach*. *Journal of Agricultural Sciences*, 7: 1-8.
17. Statistical Centre of Iran. (2013). *Population Information - 2011; General results of West Azarbaijan*.
18. Thaghipour, M., Abbasi, E., & Heydari, A. (2013). *Analysis of Farmer's attitude toward establishing water user associations*. *Journal of Co-operation and Agriculture*. 2(6): 1-22. (In Farsi).
19. Valizadeh, N., & Bijani, M. (2017). *Application of Maslow's Needs Theory to Analyze Environmental Aesthetics Attitude of Rural People in Miandoab Township*. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*. 12(2): 73-87. (In Farsi).
20. Zhang, J. W., Howell, R. T., & Iyer, R. (2014). *Engagement with natural beauty moderates the positive relation between connectedness with nature and psychological well-being*. *Journal of Environmental Psychology*, 38: 55-63.
21. Zube, E. H., Sell, J. L., & Taylor, J. G. (1982). *Landscape perception: research, application and theory*. *Landscape Planning*, 9(1): 1-33.